

МАЪЛУМОТИ ТАҲЛИЛӢ | СЕНТЯБРИ СОЛИ 2020

Муттаҳид кардани ҷомеаи шаҳрвандӣ Беҳтар кардани воқунишҳои муштарақ барои таъмини сулҳу амният

Созмонҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ (СҶШ) дар контекстҳои ба дараҷаи баланд мутамарказонидашуда монанди Тоҷикистон, бо бисёр душвориҳо рӯ ба рӯ мешаванд. Ҳамоҳангсозии беҳтар ва ҳамкориҳои беҳбудёфта дар байни онҳое, ки дар мавриди масъалаҳои вобаста ба сулҳ ва амният кор мекунанд, метавонанд барои бартараф намудани баъзе аз ин монеаҳо ва эҷоди муҳити мусоид ҷиҳати ҳалли мушкилоти/нигарониҳои ҷомеаҳо дар саросари кишвар, махсусан ҳангоми ташвиқоту таблиғот дар сатҳи миллӣ кӯмак расонанд. Маълумоти таҳлилии мазкур ба баъзе аз ин нигарониҳо ва ҳамчунин имкониятҳо барои ҳалли дастаҷамъии онҳо равшанӣ меандозад.

Монанди бисёре аз муттаҳидони пасошӯравии худ, Тоҷикистон ҳанӯз ҳам барои барқарор намудани меъёрҳои демократӣ ва муҳити озод мубориза мебарад, ки ҷомеаи шаҳрвандӣ тавонад дар он фаъолият намояд. Созмонҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ (СҶШ) дар замони ҷанги шаҳрвандӣ пайдо шуданд, ки аз соли 1992 то 1997¹ давом кард ва дар соли 1997 тақрибан 300 созмони ғайриҳукуматӣ ба қайд гирифта шуда буданд.² Дар аввал, онҳо асосан барои қонеъ соختани ниёзҳои башардӯстонаи одамон талош мекарданд ва сипас фаъолияти худро то ба ҳуқуқи инсон ва барқарорсозии сулҳ пас аз ҷанг густариш доданд. Дар он замон, таваҷҷӯҳи сиёсии сатҳи баланд ба барпо намудани ҳамкорӣ миёни субъектҳои мухталифи сиёсӣ маънои онро дошт, ки қудрати мутамарказонидашудаи давлатӣ маҳдуд буд ва ин ба СҶШ фазои бештарро барои ҳалли мушкилоти амниятӣ ва нигарониҳои одамон дар саросари кишвар таъмин мекард.

Аммо пас аз муттаҳид шудани ҳукумат дар аввали солҳои 2000-ум, нақши СҶШ ба таври назаррас коҳиш ёфт.³ Ин бештар аз он сабаб буд, ки иқтисодии мусбати созмонҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ дар ҳалли масъалаҳои иҷтимоӣ ба таври ҷиддӣ қабул намешуд. Сарфи назар аз робитаҳои наздики ҷомеаи шаҳрвандӣ бо ҷомеаҳо ва эътимоде, ки онҳо бо шахсоне эҷод карда буданд, ки бо онҳо кор мекарданд, баъзе мансабдорони давлатӣ намехостанд, ки сохторҳои ғайридавлатӣ ба ҳалли масъалаҳои амниятӣ идома дода, нуфузи давлатро зерӣ шубҳа гузоранд.

МУНДАРИҶА

Дараҷаи сегонаи вобастагӣ | Ҳолати муттаҳид кардани ҷомеаи шаҳрвандӣ дар Тоҷикистон пас аз хуруҷи COVID-19 | Талошҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва мушкилоти амниятӣ аз рӯи минтақа | Роҳ ба сӯи пеш

Аъзоёни
Платформаи
ҷомеаи шаҳрвандӣ дар
тренинг оид ба адвокасӣ
(ташвиқоти тарғибот)
ва маҳоратҳои навиштан
иштирок мекунанд, июли соли 2019.
© Нурангез Абдулхамидова/«Дунёи бехатар»
(Saferworld)

Дараҷаи сегонаи вобастагӣ

Яке аз мушкилиҳои асосие, ки созмонҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ (СЧШ) дар Тоҷикистон бо онҳо рӯ ба рӯ мешаванд, вобастагии сегонаи онҳо аз 1) давлат, 2) донорҳо ва 3) аҳоли мебошад. Ҳар сеи онҳо муҳитеро муайян мекунанд, ки дар он СЧШ бояд фаъолият кунанд. Ғайр аз нақши намӯёни ҳукумат дар муайян намудани шароити кор, донорҳои байналмилалӣ ва рӯҳияи ҷамъиятӣ метавонанд ба ҷи гуна фаъолият кардани СЧШ таъсири назаррас расонанд. Бидуни дастгирии ҳатто яке аз ин гурӯҳҳо, СЧШ бо кори бениҳоят душвор дар кишвар дучор мешаванд.

Ҷомеаи шаҳрвандӣ дар Тоҷикистон ба як қатор маҳдудиятҳои дучор мешавад, ки аз солҳои 2000-ум вучуд доранд. Онҳо бояд аз ҷониби Вазорати адлия ба қайд гирифта, тасдиқ карда шаванд ва ин ба ҳукумат назорати пурраи онро таъмин менамояд, ки кадом созмонҳо метавонанд кор кунанд ва кадом созмонҳо наметавонанд кор кунанд. Аз соли 2019, Вазорати адлия аз СЧШ талаб менамояд, ки дар як сол ду маротиба ҳисоботи молиявӣ пешниҳод кунанд (ғайр аз гузоришҳои махсус дар бораи тамоми маблағҳои воридотӣ аз хориҷа).⁴ Ин барои баъзе созмонҳои хурд мушкилбарангез мебошад ва метавонад ба ҳукумат назорати бештареро диҳад, ки онҳо кадом фаъолиятҳоро барои дастгирӣ интихоб мекунанд ва кадом фаъолиятҳоро интихоб намекуанд. Дар натиҷа, бисёре аз СЧШ наметавонанд дар Тоҷикистон фаъолият кунанд ва онҳо ба таври доимӣ дар гирифтани иҷозатнома барои кор ба монеаҳо дучор мешаванд. Баъзе СЧШ худро фаъолон мавриди сензура қарор медиҳанд ё аз кор дар бораи масъалаҳои сиёсӣ ва амниятӣ худдорӣ мекунанд, то ба муқобили ҳукумат баромад накуанд.

Тӯли солҳои аввали истиқлолияти кишвар, донорҳо ва муассисаҳои байналмилалӣ на танҳо манбаи маблағгузорӣ, балки ҳамчунин манбаи ҳамрафӣ ва тарғиботи глобалӣ барои СЧШ буданд. Ҳар гоҳе ки ба фазаи ҷомеаи шаҳрвандӣ таҳдид карда мешуд, донорҳо ва муассисаҳои байналмилалӣ дар ошкор намудани қавраи аз меъёрҳои демократӣ ё вайронкунии ҳуқуқи инсон нақши муҳим доштанд. Донорҳо ва муассисаҳои байналмилалӣ ҳамчунин соҳаҳои ҷомеаи шаҳрвандиро дар арсаи байналмилалӣ баланд бардоштанд ва иқдоми дастаҷамъиро дар баробари чораҳои маҳдудкунанда ташвиқ карданд. Аммо бо мурури замон, вақте ки ҳукумат тамоми ҷанбаҳои зиндагиро дар Тоҷикистон таҳти назорат гирифт, донорҳои байналмилалӣ ба рушди муносибатҳои наздик бо ҳукумат шурӯъ карданд. Барои ташаккул додани робитаҳои мусбат, донорҳо зуд-зуд ташаббусҳои ҳукуматро ба таври мустақим маблағгузорӣ мекунанд, аз ҷумла талошоро барои ислоҳоти милитсия, ки таҳти роҳбарии ҳукумат қарор доранд.

Дар мавридҳои ҷомеаи шаҳрвандиро дастгирӣ мекунанд, махсусан дар масъалаҳои вобаста ба амният, ҳамаи корҳо бояд дар шарикӣ бо муассисаҳои ҳукуматӣ ва бо тасдиқи онҳо анҷом дода шаванд, ки ин ба СЧШ имконияти пешниҳод намудани ташаббусҳоеро, ки бо мавқеи мақомот мувофиқат намекунд, намедиҳад ва кори ҷомеаи шаҳрвандиро дар қорҷӯи маҳдудкунанда нигоҳ медорад.

Аҳоли на ҳамеша бо чораҳои давлатӣ ба таъмини амният нигаронидашуда розӣ ҳастанд ва аксар вақт аз созмонҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ даъват мекунанд, ки бо ташаббуси аз нав дида баромадани ин чорабиниҳо баромад кунанд, то ҳуқуқи инсон ҳангоми иҷрои онҳо риоя карда шавад. Аммо, тавре ки дар боло қайд карда шуд, СЧШ ҷиҳати ҳалли ин масъалаҳо маҳдуд буда метавонанд. Ин эътимоди ҷомеаро ба созмонҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ қоҳиш медиҳад ва фаъолияти онҳо ғайрисамарабахш ва нотавон барои муқовимат ба сӯиистифодаҳои ҳисобида мешавад. Вақте ки СЧШ маблағгузори хориҷиро дарёфт мекунанд, онҳо ҳамчунин мавриди шубҳа асосан аз ҷониби ҳукумат ва шаҳрвандоне қарор мегиранд, ки ба ангеҷаҳои онҳо эътимод надоранд. Дар бадтарин ҳолатҳо, арзу шикоятҳои аҳоли бар муқобили ҳокимияти давлатӣ ва набудани алтернативаҳои самарабахш метавонанд шиддати назаррасро дар муносибати аҳоли ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ба вучуд оварда, ба он оварда расонанд, ки одамон гурӯҳҳои ҷинояткор ё зӯрварро дастгирӣ намоянд (онҳо мумкин аст ҳамчун воситаи бештар қонунии ё гона роҳи дастрасии амният ва воситаҳои рӯзгузаронӣ баррасӣ шаванд). Онҳо ҳамчунин боиси муҳоҷират ба берун аз кишвар асосан бо сабабҳои иқтисодӣ мешаванд.

Муҳити хусуматомез ва маҳдудиятҳои маблағгузорӣ созмонҳои ҷомеаи шаҳрвандиро водор мекунанд, ки барои грантҳои донорӣ бо ҳам рақобат кунанд, ки ин ба обрӯи онҳо дар ҷашмони аҳли ҷомеа осеби бештар мерасонад. Дар ҳоле ки рақобат метавонад солим бошад, он ҳамчунин ваҳдат ва ҳамкориро истисно менамояд. Ҳарчанд баъзе истисноҳои рӯҳбаландкунанда вучуд доранд, ба монанди Эътилофи ҷомеаи шаҳрвандӣ бар зидди шиканҷа ва бечазой (ниг. саҳ. 3), муҳити рақобат бо ҳам муттаҳид шудани созмонҳои ҷомеаи шаҳрвандиро барои ташвиқ тарғиби ислоҳот дар сатҳи миллӣ ва байналмилалӣ душвор намуда, ба қобилияти онҳо ҷиҳати ба таври самарабахш эҷод намудани эътимоди ҷамъият ба ҷомеаи шаҳрвандӣ ҳамчун алтернатива ба монополияи феълии давлат дар бахши амниятӣ ҷамъиятӣ монё мешавад.

Ҳолати муттаҳид кардани қомеаи шаҳрвандӣ дар Тоҷикистон пас аз хуруҷи COVID-19

Дар охири моҳи апрели соли 2020, ҳукумат эълон кард, ки ҳолатҳои сирояти коронавируси нав (COVID-19) дар Тоҷикистон вучуд доранд. Дар робита бо афзоиши босуръати ҳолатҳои сироятёбӣ, қомеаи шаҳрвандӣ барои пур кардани холигоҳҳо дар воқуниши давлат, махсусан дар ҷойҳои, ки онҳо воқуниш саривақтӣ набуд – тақсимои лавозимои башардӯстона, мониторинги ҷи гуна сарф намудани кӯмаки хориҷӣ, кор бо қомеаҳо барои арзёбӣ ва ҳалли мушкилоти/нигарониҳои амниятӣ, ки дар натиҷаи пандемия бадтар шуда буданд, мубодилаи иттилоот дар бораи вазъияти эпидемиологӣ, изҳори ҳамрағӣ ва пешниҳод намудани хидматрасониҳо ба шахсоне, ки ба таври мустақим ва ғайримустақим аз вирус зарар дида буданд, муҳофизат намуд. Муттаҳид кардани бештари шарикони «Дунёи беҳатар» (Saferworld) ва қомеаҳо⁵, қомеаи шаҳрвандӣ ҳаргиз монанди ин давраи пандемия фаъол набуд. Аз ҷониби дигар, пас аз ба охир расидани ҷанги шаҳрвандӣ, ҳукумат маҷбур набуд, ки ба хидматрасониҳои СҶШ бисёр саҳт таъя кунад, тавре ки он дар давраи ин бӯҳрон таъя намуд.

Муттаҳид кардани назари бештари шарикони «Дунёи беҳатар» (Saferworld) ва қомеаҳо, қомеаи шаҳрвандӣ ҳаргиз монанди давраи пандемия фаъол набуд.

Маҳз дар ҳамин лаҳзаи барқарорсозии фаъолият, ваҳдат ва ҳамкорӣ дар байни СҶШ на танҳо як қадами муҳим ба пеш, балки ҳамчунин имконият барои зинда мондан ва таҳаввули қомеаи шаҳрвандӣ дар Тоҷикистон хоҳад буд. Гарчанде ки фаъолияти СҶШ саҳми мусбӣ ва дар сатҳи маҳаллӣ таъсири назаррас дорад, бидуни доштани овози ягона он барои таъсир расонидан ба тағйири сиёсат дар сатҳи миллии тавоноии кам дорад.

Намунаҳои мусбате вучуд доранд, ки бояд ба онҳо назар кард. Масалан, Этилифи қомеаи шаҳрвандӣ бар зидди шиканча ва бечазой дар Тоҷикистон беш аз 80 фаъоли ҳуқуқи инсон ва намоёндоғони созмонҳои қомеаи шаҳрвандиро дар саросари кишвар ҷиҳати ба таври муштарак ташвиқу таблиғ намудан бар зидди истифода аз шиканча муттаҳид мекунад. Ҳарчанд кори ин платформа бисёр ҳассос аст, диди стратегӣ, роҳбарии қавӣ, талошҳои муштарак ба хубӣ ҳамроҳангшуда ва истифодаи механизмҳои байналмилалӣ боиси устувории фаъолияти он гардид. Дар натиҷа, этилоф тавонист бисёр ҳолатҳои зӯрвариро пешгирӣ кунад ва аз ҳукумат даъват намуд, ки гунаҳкорон ба ҷавобгарӣ кашида шаванд. Соли 2012, этилоф бомуваффақият ворид кардани манъи шиканчаро ба Кодекси қиноятии Тоҷикистон лоббигарӣ кард.⁶

... Платформаи қомеаи шаҳрвандӣ диққатро ба як масъалаи мушаххас равона намекунад, балки он ба амнияти қомеа ба таври умум бо дарназардошти гуногунии мушкилоти мушаххас назар мекунад, ки ба минтақаҳо ва қомеаҳои гуногун дар саросари Тоҷикистон таъсир мерасонад.

Барои тақвият бахшидан ба талошҳои қомеаи шаҳрвандӣ ва эҷоди платформаи гурӯҳи адвокатӣ (ташвиқу тарғиб), дар охири соли 2018, созмони «Дунёи беҳатар» (Saferworld) дар Тоҷикистон ва шарикони он Платформаи қомеаи шаҳрвандиро ташкил намуданд, ки аз 30 созмони қомеаи шаҳрвандӣ аз саросари кишвар иборат мебошад ва онҳо диққати худро ба ҳалли мушкилоти амниятии қомеа равона мекунад. Платформа барои тақвият додани гурӯҳҳои вучуддоштаи Шӯрои ҷамъияти оид ба мусоидати қомеаи шаҳрвандӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ пешбинӣ шудааст, ки таҳти сарпарастии Вазорати корҳои дохилӣ амал мекунад.⁷ Ҳадафи Платформаи қомеаи шаҳрвандӣ – муттаҳид кардани созмонҳои қомеаи шаҳрвандӣ (СҶШ), тақмили дониш ва маҳоратҳои онҳо ҷиҳати кор дар бахши сулҳ ва амният ва ҷалб намудани таваҷҷӯҳи ҳукуматҳои миллий, ташкилотҳои байналмилалӣ ва коршиносон ба масъалаҳои фароҳам овардани шароити мусоид барои фаъолияти қомеаи шаҳрвандӣ ва иштироки он дар муҳофизати сиёсӣ, мебошад. Барои анҷоми фаъолиятҳо ба аъзоёни Платформаи қомеаи шаҳрвандӣ дастгирии молиявӣ ва мураббигарӣ пешниҳод карда мешавад. Бар хилофи дигар платформаҳои вучуддошта, платформаи қомеаи шаҳрвандӣ диққатро ба як масъалаи мушаххас равона намекунад, балки он ба амнияти қомеа ба таври умум бо дарназардошти гуногунии мушкилоти мушаххас назар мекунад, ки ба минтақаҳо ва қомеаҳои гуногун дар саросари Тоҷикистон таъсир мерасонад.

Бо таваҷҷӯҳ ба кор кардан ҳамчун шабака, «Дунёи беҳатар» (Saferworld) рӯйкарди «марҳилавӣ»-ро барои анҷоми ташвиқу тарғибот ва эҷоди тавоноӣ таҳия намуд, ки аз сатҳи маҳаллӣ оғоз шуда, бо риоя намудани раванди қадам ба қадами омӯзиш ба сатҳи миллий мегузарад. Ҳадаф аз он иборат аст, ки самарабахшии кори қомеаи шаҳрвандӣ барои кӯмак расонидан ба ҳукумат ҷиҳати дарк намудани нақши муҳими қомеаи шаҳрвандӣ дар таъмини амният нишон дода шавад.

Робитаи мутақобили мо бо дастгирии молиявӣ ва техникаи маҳдуд намешавад – мо тамоси доимиро бо Платформаи қомеаи шаҳрвандӣ ва созмонҳои қомеаи шаҳрвандии узв ҳифз мекунем ва дар бораи ташвиқу тарғибот, намудҳои гуногуни фаъолиятҳо оид ба баланд бардоштани сатҳи огоҳӣ, кор бо ВАО, навиштани маводи таҳлилий барои шахсони қарорқабулкунанда ва маслиҳат додан дар бораи фаъолиятҳои муассир, ҳангоми мубодилаи натиҷаҳо ва сабақҳои омӯхташуда бо мақомоти маҳаллӣ, машваратҳо баргузор мекунем. Ин талоши дастаҷамъӣ кори қомеаи шаҳрвандиро дар сатҳи миллий тақвият медиҳад, то ки намоёндоғони ҳукумат муфид будани қомеаи шаҳрвандӣ ва аҳамияти ҳамкориҳои муштаракро оид ба масъалаҳои мавриди таваҷҷӯҳи умумӣ беҳтар дарк намоёнд.

Талошҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва мушкилоти амниятӣ аз рӯи минтақа

Дар ҳоле ки мушкилоти вобаста ба бехатарии ҷомеа вучуд доранд, ки мумкин аст дар сатҳи милли ҳал карда шаванд ва ба тамоми Тоҷикистон таъсир мерасонанд, мушкилиҳои дигаре ба минтақаҳои муайяни кишвар дахл доранд, зеро ҳамаи онҳо таърих, фарҳанг ва самтгириҳои сиёсии мухталиф доранд. Платформаи ҷомеаи шаҳрвандӣ таҳлили амиқи ин нигарониҳои маҳаллиро анҷом медиҳад ва бо ҷомеаҳо оид ба идеяҳо барои ҳалли онҳо машварат мекунад. Афзалиятҳои мазкур – дар бахши амният ва иқдомоти ҷомеаи шаҳрвандӣ – дар поён аз рӯи минтақаҳо баён шудаанд, ҳамон гуна ки аз ҷониби аъзоёни Платформаи ҷомеаи шаҳрвандӣ шарҳ дода шудаанд.

Вилояти Суғд дар шимол аз нигоҳи таърихӣ минтақаи бештар рушдкардаи кишвар, аз ҷумла, аз ҷиҳати иқтисодӣ ва саноат буд. Аъзоёни Платформаи ҷомеаи шаҳрвандӣ дар вилояти Суғд ба чунин хулоса омадаанд, ки минтақа дорои имкониятҳои бузурги иқтисодӣ мебошад, аммо потенциали он бо коррупсия маҳдуд карда шудааст, ки ба нобоварии амиқ дар байни аҳолии, мақомоти маҳаллӣ ва мақомоти ҳифзи ҳуқуқ оварда расонид. Дар натиҷаи ин нобоварӣ, дар бораи ҷиноятҳо гузориш дода намешавад ва онҳо ҳалношуда боқӣ мемонанд, бо дарки он ки милитсия аз ҷомеаҳо «чудо» мебошад – ин фикр бо ин далел қавитар мешавад, ки кормандони милитсия аз минтақаҳои дигар оварда шудаанд ё гузоришҳо оид ба парвандаҳои коррупсия ё сӯиистифода аз ҷониби кормандони милитсия мавҷуд мебошанд. Кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ эътироф мекунанд, ки аз ҷумла ҷиҳати пешгирӣ ва муборизаи самарабахш бо ҷинояткорӣ онҳо бояд муносибат, усул ва тарзи кори худро бо ҷомеаҳои маҳаллӣ тағйир диҳанд. Шарикони ҷомеаи шаҳрвандӣ дар вилояти Суғд ва ҳамчунин дар **минтақаи Кӯлоби вилояти Хатлон**⁸ низ барои ҳамкорӣ бо Вазорати қорҳои дохилӣ оид ба ин соҳаҳои ташвишовар дастрасии маҳдуд доранд, аз ин рӯ, эҷоди эътимод ба кормандони милитсия муҳим буд, ки онҳо дар маҳал бо ҷомеаҳо кор мекунанд. Чанд ҳамкори бомуваффақият дар ҳалли мушкилоти коррупсия ва набудани эътимод вучуд доштанд, аз ҷумла, бо нишон додани аҳамияти кори нозирони минтақавӣ барои ҷамъият ва ташкили платформаҳои коммуникатсионӣ барои милитсия ва аҳолии ҷиҳати ба таври муштарак ҳаллу фасл намудани масъалаҳои амниятӣ. Бо вучуди ин, шарикони Платформаи ҷомеаи шаҳрвандӣ дар вилояти Суғд ва Кӯлоб мехоҳанд шӯъбаҳои маҳаллии бештар шаффофи Вазорати қорҳои дохилӣро бубинанд, ки онҳо иттилоотро бо шарикони ҷомеаи шаҳрвандӣ ба таври ошкоро мубодила мекунанд, сатҳи дониши ҳуқуқии аҳолиро баланд мебардоранд, бо нозири минтақавӣ оид ба муошират бо ҷомеаҳо бештар кор мекунанд ва ба таври доимӣ гузоришҳои оммавиरो ба аҳолии пешниҳод менамоянд.

[Мақомоти маҳаллӣ] аксари вақтҳо ҷавонорро барои низоъ, ҷинояткорӣ ё ноустуворӣ гунаҳкор мекунанд ва . . . иштироки онҳоро дар ҳар гуна ҳаёти шаҳрвандӣ маҳдуд месозанд.

Вилояти мухтори қӯҳистони Бадахшон қисми шарқии кишварро дар бар мегирад, ки тақрибан нисфи масоҳати замини Тоҷикистонро ишғол мекунад, аммо шумораи аҳолии он тақрибан се фоизи шумораи умумии аҳолии кишварро ташкил медиҳад. Мардуми вилоят асосан аз нигоҳи забон, мазҳаб ва фарҳанг аз аксарияти аҳолии Тоҷикистон фарқ мекунанд. Сарфи назар аз мақоми «худмухтор» будани он, бештари қарорҳои вобаста ба вилоят монанди мубодилаи замин бо Хитой ҳанӯз ҳам аз ҷониби ҳукумати марказӣ қабул карда мешаванд – аксари вақтҳо бо сарфи назар намудани хусусиятҳои минтақа ва ба вучуд овардани нооромиҳои маҳаллӣ. Тааҷҷубовар нест, ки аъзоёни Платформаи ҷомеаи шаҳрвандӣ диққатро ба шиддатҳои байни мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва ҷомеаҳо равона намуда, нигарониҳои ҷавонорро бештар ба таври махсус афзалиятбандӣ кардаанд, ки аз ҷониби мақомоти маҳаллӣ нодида гирифта шудаанд – онҳо аксари вақтҳо ҷавонорро барои низоъ, ҷинояткорӣ ё ноустуворӣ гунаҳкор мекунанд ва иштироки онҳоро дар ҳар гуна ҳаёти шаҳрвандӣ маҳдуд месозанд. Пас аз баргuzор намудани маърақаҳо оид ба баланд бардоштани сатҳи огоҳӣ ва ташвиқоту тарғибот, аъзоёни Платформаи ҷомеаи шаҳрвандӣ ба мақомоти маҳаллӣ тавсияҳо дар бораи чӣ гуна бештар кардани робитаҳо бо аҳолии минтақа пешниҳод намуданд. Онҳо аз бештар кардани иртиботи (коммуникатсияҳои) доимӣ бо занон ва мардони ҷавон барои фаҳмидани ташвишҳои онҳо ва ҷалб кардани онҳо дар баррасии масъалаҳои вобаста ба ҷавонон иборат мебошанд.⁹ Онҳо ҳамчунин ба масъалаи ҷиддии бекорӣ диққат додаанд, ки бештар аз нисфи занону мардони ҷавонро фаро мегирад ва ба ҷавонон барои фароғат ва мубодилаи таҷриба ҷиҳати васеъ намудани доираи андешаронии онҳо имкониятҳо фароҳам намуданд.

Ҷавондухтарон дар маъракаи «Ҷавонон барои ҷаҳони бештар бехатар» барои касби маҳоратҳои нав оид ба чӣ гуна таҳия намудани нақшаҳои самарабахши амал барои ташвиқоту тарғибот иштирок мекунанд, июли соли 2019.

© Олимҷон Бахталиев/«Дунёи бехатар» (Saferworld)

Дар Бохтар, шарикон асосан диққатро ба гузаронидани чорабиниҳо оид ба баланд бардоштани сатҳи огоҳӣ барои занону мардони ҷавон ҷиҳати мубориза бо тасаввуроти қолабии (стереотипҳои) гендерӣ ва зӯрварӣ нисбат ба занон равона намудаанд.

Чунин рӯйкарди монанд ба раванди мутамарказонидашудаи қабули қарорҳо аз ҷониби ҳукумат дар мавриди **минтақаи Рашт** истифода шуд – минтақае, ки қисми калони ноҳияҳои тобеи марказро ташкил медиҳад. Дар гузашта дар ин минтақа баъзе ихтилофоти сиёсӣ байни мақомот ва ҷомеа вучуд доштанд, ки боиси ташаннуҷ гашта буданд. Нигарони асосии Платформаи ҷомеаи шаҳрвандӣ набудани дастрасӣ ба захираҳои босифати таълимӣ буд, ки боиси тақвият ёфтани меъёрҳои зараровари гендерӣ нисбат ба занон ва духтарон шуд ва минтақаро аз амалисозии потенциали рушди худ пешгирӣ намуд. Набудани таҳсилот ва рушд мардумро дар баробари табиғ ва манипулятсияи гурӯҳҳои хушунатгар осебпазир месозад, махсусан барои бештари муҳоҷироне, ки маҷбур ҳастанд бо сабаби маҳдудияти кор дар ватан ба хориҷа сафар кунанд. Муҳоҷирони меҳнатӣ аксари вақтҳо мавриди ҳадафи миёнаравҳои қаллоб дар Россия ва дигар ҷойҳо қарор мегиранд. Ба хубӣ дарк карда мешавад, ки муҳоҷирон бо таъбири (дискриминатсия) афзоишёбанда ва бегона будан дар муҳитҳои нав рӯ ба рӯ мешаванд. Ҳамчунин аз вазъияти пешомада дар Тоҷикистон рӯҳафтода мебошанд. Пас аз чанд ташаббуси бомуваффақият бо иштироки ҳукумат, мақомот, ҷомеаи шаҳрвандӣ ва ҷомеаҳо, тавсияҳо барои шахсони қабулкунандаи қарорҳо ҷиҳати таъмин намудани захираҳои таълимии беҳбӯдёфта ва мӯсир ва ҳамчунин таъмини дастрасии бештар ба созмонҳои байналмилалӣ ва СҶШ дар таъмини маводи мактабӣ ва тақвият додани тавоноии омӯзгорон ва ҳавасмандкунии онҳо (аз ҷумла, ҳалли мушкилоти музди меҳнати паст), таҳия карда шуданд.

Дар **ноҳияҳои тобеи марказ (НТМ)** ва **минтақаи Бохтари вилояти Хатлон**, Платформаи ҷомеаи шаҳрвандӣ зӯрварии асосёфта ба гендерро ҳамчун мушкили афзалиятдор барои ҳаллу фасл муайян намуд. НТМ аз 13 ноҳияи марказӣ (аз ҷумла ноҳияҳои минтақаи Рашт) иборат мебошанд, ки дар атрофи шаҳри Душанбе ҷойгир ҳастанд ва ба таври мустақим таҳти маъмурияти марказӣ қарор доранд. Бо вучуди ин, онҳо бо бисёр душвориҳо, аз ҷумла, сатҳи пасти зиндагӣ, бекорӣ, набудани эътимод дар байни ҷомеаҳо ва мақомот, ва ҳамчунин муҳоҷирати умумӣ ба Россия барои кор дучор мешаванд. Минтақаи Бохтар дар ғарби вилояти Хатлон, дар қалби воҳаи ғанӣ дар водии Вахш ҷойгир аст. Бо вучуди имкониятҳои нисбатан хуби иқтисодӣ, минтақаи Бохтар ҳанӯз ҳам бо бисёр мушкилиҳо рӯ ба рӯ мешавад, ки ҷомеаҳои боқимондаи кишвар бо онҳо рӯ ба рӯ ҳастанд. Монанди ҳамаи минтақаҳои кишвар, зӯрварии асосёфта ба гендер асосан нисбат ба занон васеъ паҳн шудааст. Шароити бади иҷтимоӣ иқтисодӣ ва набудани рушд муносибати мардсолориро (патриархалиро) дар ҷомеаҳо шадидтар кардаанд. Шарикон аз НТМ муайян карданд, ки даҳолати шахсони сеюм (ба монанди хешовандон) метавонад ба муносибатҳои оилавӣ таъсири манфӣ расонад ва сабаби сар задани як қатор муноқишаҳои марбут ба гендер гардад. Дар Бохтар, шарикон асосан диққатро ба баргузор намудани фаъолиятҳои оид ба баланд бардоштани сатҳи огоҳӣ барои занону мардони ҷавон ҷиҳати мубориза бо тасаввуроти зараровари қолабии (стереотипҳои) гендерӣ ва зӯрварӣ нисбат ба занон равона намудаанд. Шарикон тавсия доданд, ки ҳукумати маҳаллӣ бояд ба онҳо фазоро барои пешбурди ҳуқуқи одамони осебпазир, тақвияти ҷисботдиҳӣ, эътирофи зӯрварӣ ва анҷоми ташвиқоту тарғибот бар зидди зӯрварии асосёфта ба гендер ва дар маркази барномаи ҳукумат қарор доштани ҳуқуқи занон фароҳам созад. Дар ҳар ду минтақа ташаббусҳои мазкур яққо бо ҳукумати маҳаллӣ амалӣ карда шуданд. Шарикони Платформаи ҷомеаи шаҳрвандӣ самарабахшии кори худро дар сатҳи маҳаллӣ борҳо собит карданд, аммо ҳанӯз ҳам ҳамоҳангсозӣ ва тавоноӣ барои анҷоми ташвиқоту тарғибот дар сатҳи миллӣ, ки ҳамаи қарорҳо қабул карда мешаванд, надоранд. Барои ворид кардани тағйироти давомдор, ин нигарониҳо ва талошҳои маҳаллӣ бояд дар сатҳи миллӣ баррасӣ карда шаванд ва ба шахсоне дода шаванд, ки онҳо тавонанд вазъиятро ба таври беҳтар тағйир диҳанд.

Роҳ ба сӯи пеш

Чанд роҳе вучуд доранд, ки созмонҳои байналмилалӣ, донорҳо ва ҳукумат метавонанд ҷомеаи шаҳрвандиро дар Тоҷикистон дастгирӣ намоянд, то он дар таъмини сулҳ ва амният нақши бештар самарабахшро бозӣ намояд. Аввал, созмонҳои байналмилалӣ, донорҳо ва идораҳои ҳукуматӣ бояд диққати худро ба таҳкими тавоноии ҷомеаи шаҳрвандии маҳаллӣ, аз ҷумла, боздидҳо чиҳати мубодилаи таҷриба барои ҷомеаи шаҳрвандӣ дар дохил ва хориҷи кишвар, инчунин тренингҳо, мураббигарӣ ва дигар машғулиятҳои иловагӣ равона созанд, то ки онҳо дониш ва маҳоратҳои заруриро барои тарғиби фазои васеътар ва ҳамкории бештар самарабахш бо намоёндагони ҳукумат, мақомот ё дигар субъектҳои баландпоя касб намоянд. Дуюм, ҷомеа ва ҷомеаи шаҳрвандӣ бояд таъшиқ карда шаванд, то ки онҳо муттаҳид шаванд ва бо дастгирии созмонҳои байналмилалӣ платформаҳои ҷомеаи шаҳрвандиро барои ҳалли муштаракӣ нигарониҳои амнияти ҷомеа ва ба ҳадди ақал расонидани рақобати зарарнок ташкил кунанд. Сеюм, донорҳои байналмилалӣ бояд маблағгузориҳои худро барои ҳукумат ва ҷомеаи шаҳрвандӣ ба мувозинат оранд (дар саросари доираи гуногуни СҶШ тақсим карда шаванд) ва боварӣ ҳосил намоянд, ки маблағҳо ба таври шаффоф ва бо дарназардошти омилҳои низоъбарангез истифода мешаванд, то мардум эҳсос накунанд, ки донорҳои хориҷӣ коррупсияро афзоиш ё аҳдҳои ношаффофро анҷом медиҳанд.

Аз ҷониби ҳукумат, бояд барои ҷалби ҷомеаи шаҳрвандӣ дар равандаҳои қабул кардани қарорҳо, махсусан қарорҳои, ки ба бехатарӣ ва амнияти ҷомеаҳо дахл доранд ва омодагии бештар барои ҳамкории дар масъалаҳои ҳассос ва посух додан ба бардошти ҷавобӣ, талошҳои бештар сурат гиранд. Пас аз фаъолияти афзоишбандаи ҷомеаи шаҳрвандӣ ҳангоми пандемияи COVID-19, ҳукумат бояд нақши муҳими созмонҳои ҷомеаи шаҳрвандиро (СҶШ) дар пешниҳод намудани хидматрасониҳо ва ҳамчунин дар ҳалли ниёзҳои амнияти одамон эътироф намояд. Ҳамин тавр, барои ҳалли масъалаҳои мавриди тавачҷӯҳи тарафайн ҳамкории бештар лозим аст. Ҳукумат ҳамчунин метавонад ба СҶШ дар таъсис ва

қонунигардонии шӯроҳои ҷамъиятӣ дар назди ҷамаи муассисаҳо ва идораҳои ҳукуматӣ бо таъмин намудани ҳисоботдиҳӣ, мустақилияти баланд ва саҳми шаҳрвандон дастгирии бештар пешниҳод кунанд.

Семинарҳои бештар ва платформаҳои ҳамкории дар байни ҷомеаи шаҳрвандӣ ва ҳукумат барои эҷоди эътимод ва таъмини ҳамкории ва ҳамчунин ҷалби созмонҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ (СҶШ) дар марҳилаҳои гуногуни раванди қабул кардани қарорҳо аҳамияти зиёд хоҳанд дошт. СҶШ бояд ба муносибати хуби ҷомеа, ки дар натиҷаи вокуниши ҷомеаи шаҳрвандӣ ба пандемияи COVID-19 ба вучуд омад, таъя кунанд, то ки ҷомеа ба маблағгузориҳои СҶШ идома диҳад. Сабақҳои омӯхташуда аз ҳамкории бомуваффақият дар бахши ҳамкории милитсия бо ҷомеа ва ҳамчунин дар давраи бӯҳрони COVID-19 метавонанд барои таҳияи равишҳои ҳамкории бо вазоратҳои гуногуни давлатӣ кӯмак расонанд.

Тавре ки кори аъзоёни Платформаи ҷомеаи шаҳрвандӣ шаҳодат медиҳад, ҷомеаи шаҳрвандӣ яке аз бахшҳои бештар муассир дар бартараф намудани холиғоҳ дар байни ҳукумат ва аҳоли мебошад. Аммо сарфи назар аз самарабахшии онҳо ва робитаҳои қавӣ бо ҷомеаҳо, СҶШ бо шакли шубҳаҳои афзоишбандаи ҳукумат дучор шуданд. Ин раванд оқибатҳои ҳуқуқӣ ҳам дорад – мисол, бисёре аз СҶШ худро дар рӯйхати субъектҳои ғайридавлатии шубҳанок пайдо намуданд, ки ин ба имконияти онҳо чиҳати дастгирии шаҳрвандон таъсири қиддии манфӣ расонид. Дар ҳоле ки СҶШ бояд ба ҳам оянд ва дар ҷабҳаҳои гуногун муттаҳид шаванд, ба ҷойи он рақобат ва муҳити бештар номусоид ба вучуд меояд. Пандемияи COVID-19 нишон дод, ки ҷомеаи шаҳрвандии муттаҳидшуда ва фаъол ба ҷӣ қор қодир аст. Он сатҳи ҳамкории ҳукумат ва созмонҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва ҳамчунин эътимоди мардумро барқарор намуд. Бисёр муҳим аст, ки пас аз пандемияи фоҷиабори глобалӣ ҷомеаи шаҳрвандӣ дар Тоҷикистон ва берун аз он беш аз ҳарвақта муттаҳид гардад ва ҳукумат аз имкониятҳои барои кори муштарак чиҳати таъмини сулҳ ва амният бо СҶШ истифода намояд.

Намоёндагони ҷомеаи шаҳрвандӣ пешрафтро дар пешгирии зӯрварӣ дар оила баррасӣ мекунанд, Душанбе, соли 2019.

Иштироккунандаи
чавон суҳанрони
худро пеш аз муҳоҷиса
дар бораи ҷи гуна пешгири
намудан аз зӯрварӣ дар
оила тамрин мекунад, Душанбе,
соли 2019.

© Олимҷон Бахталиев/«Дунёи бехатар»
(Saferworld)

Иқтибосҳо

- 1 Sobiri B (2017), 'The long echo of Tajikistan's civil war', *Open Democracy*, 23 June (Собири Б. (2017), «Акси садои тӯлоии ҷанги шаҳрвандӣ дар Тоҷикистон», *Демократия боз*, 23 июн) (<https://www.opendemocracy.net/en/odr/long-echo-of-tajikistan-s-civil-war/>)
- 2 Mullojanov P (2001), 'Politics of compromise: The Tajikistan peace process', Conciliation Resources, April (Муллоҷонов П. (2001), «Сиёсати созиш: Раванди сулҳ дар Тоҷикистон», *Захираҳо барои мусолиҳа*, апрел) (<https://www.c-r.org/accord/tajikistan/civil-society-and-peacebuilding>)
- 3 Bakhtaliev O (2020), 'The evolving role of civil society in peace and security in Tajikistan: challenges and opportunities', Saferworld, 17 March (Бахталиев О. (2020), «Нақши инкишофёбандаи ҷомеаи шаҳрвандӣ дар таъмини сулҳ ва амният дар Тоҷикистон: мушкилиҳо ва имкониятҳо», «Дунёи бехатар», 17 март) (<https://www.Saferworld.org.uk/resources/news-and-analysis/post/861-the-evolving-role-of-civil-society-in-peace-and-security-in-tajikistan-challenges-and-opportunities>)
- 4 Civil Society Development Association (2019), 'Tajik NGOs would like to propose amendments to the law of the Republic of Tajikistan "On Public Associations"', 18 January (Ассотсиатсияи рушди ҷомеаи шаҳрвандӣ (2019), «Созмонҳои ҷамъиятии Тоҷикистон мехоҳанд ворид намудани тағйироту иловаҳо ро ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ" пешниҳод намоянд», 18 январ) (<http://en.cso-central.asia/tajik-ngos-would-like-to-propose-amendments-to-the-law-of-the-republic-of-tajikistan-on-public-associations/>)
- 5 Дар моҳи майи соли 2020, «Дунёи бехатар» (Saferworld) машваратҳои ғайрирасмиро бо созмонҳои ҷомеаи шаҳрвандии ҷудоғона барои дарёфти идеяи бехтар дар бораи вокуниши ҷомеаи шаҳрвандӣ ба пандемияи COVID-19 баргузор кард.
- 6 NGO Coalition against Torture in Tajikistan, Polish Helsinki Federation for Human Rights and International Partnership for Human Rights (2017), 'Tajikistan: Committee against Torture', June (Эътилофи созмонҳои ғайридавлатӣ бар зидди шиканҷа дар Тоҷикистон, Федератсияи ҳуқуқи башари Лаҳистон – Хелсинкӣ ва мушорикати байналмилалӣ барои ҳуқуқи башар (2017), Тоҷикистон: Кумитаи зидди шиканҷа, июн) (https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CAT/Shared%20Documents/TJK/INT_CAT_ICO_TJK_27939_E.pdf)
- 7 Нир. Ислохоти милитсияи Тоҷикистон: <http://police-reform.tj/index.php/en/bonus-page/vzaimodejstvie-obshchestva-i-miilitcii>
- 8 Ин қисмҳои кишвар бо сабаби монандиҳо дар масъалаҳои, ки онҳо муайян кардаанд ва тавсияҳои, ки пешниҳод намудаанд, на аз рӯи ҳар гуна сабаби ҷуғрофӣ ё дигар сабаҳо гурӯҳбандӣ карда шудаанд.
- 9 Мутобиқ бо сиёсати ҳукумат «чавонон» ҳамчун дорони синни байни аз 14 то 30 муайян карда мешаванд.

Нашрия мазкур дар чорчӯби барномаи «Дастгирии ислоҳоти милитсия ба ҷомеа нигаронидашуда дар Ҷумҳурии Тоҷикистон», ки аз ҷониби «Дунёи бехатар» (Saferworld) амалӣ ва аз ҷониби Ҳукумати ИМА маблағгузорӣ карда мешавад, таҳия ва нашр карда шудааст. Назарҳои дар ин нашрия баёншуда назарҳои танҳо «Дунёи бехатар» (Saferworld) мебошанд.

Дар бораи «Дунёи бехатар» (Saferworld)

«Дунёи бехатар» (Saferworld) – созмони мустақили байналмилалӣ мебошад, ки барои пешгирӣ аз низоъҳои хушунатомез ва эҷоди ҳаёти бештар бехатар кор мекунад. Мо бо одамоне, ки аз низоъ таъсир дидаанд, барои бехтар кардани бехатарӣ, афзоиши эҳсоси амниятии онҳо ва ҳамчунин гузаронидани таҳқиқот ва таҳлили васеътар кор мекунем. Мо аз далелҳо ва омӯзиш барои такмил додани сиёсатҳо ва таҷрибаҳои маҳаллӣ, миллӣ ва байналмилалӣ, ки метавонанд барои таъмини сулҳи пайдор кӯмак кунанд, истифода мекунем. Афзалияти мо одамон ҳастанд – мо ба ҷаҳоне боварӣ дорем, ки дар он ҳар шахс метавонад зиндагии осоишта ва комил, озод аз тарс ва ноамниро пеш барад. Мо созмони ғайритиҷоратӣ мебошем, ки дар 12 кишвар ва қаламравҳо дар саросари Африқо, Осиё ва Шарқи Миёна кор мекунад.

Акс дар муқова – Фаълони ҷавон мавзӯҳои хоро барои баррасӣ дар «Мусобиқаи ҷумҳуриявӣ мубоҳиса дар Тоҷикистон» интиҳоб менамоянд, Душанбе, соли 2019.

© Олимҷон Бахталиев/«Дунёи бехатар» (Saferworld)

SAFERWORLD

Дафтар дар Британияи Кабир
«Дунёи бехатар» (Saferworld)
Маркази Грейстон, Чарлз Сквер 28
Лондон N1 6HT, Британияи Кабир
Телефон: +44 (0)20 7324 4646
Почтаи электронӣ: general@saferworld.org.uk
Вебсайт: www.saferworld.org.uk

 www.facebook.com/Saferworld

 @Saferworld

 Saferworld

Шумораи бақайдгирифташудаи созмони хайриявӣ: 1043843

Шумораи ширкати аз тарафи ширкаткунандагонаш бо кафолат маҳдудшуда: 3015948

Дафтар дар Тоҷикистон
Хиёбони Рӯдакӣ 127
ҳучраи 911
Душанбе, Тоҷикистон
Телефон: +922 (93) 500 71 01